

sium, quatenus ut is, qui præerat regia vice ante, Romanis videretur post esse subjectus. Removit etiam ab eis regias legationes, assiduitatem vel præsentiam apostolicæ electionis. Quid plura? Cuncta illis contulit quæ voluerunt; quemadmodum dantur illa, quæ nec recte acquiruntur, nec possessura sperantur. Fugato itaque isto Carolo præ metu alterius Caroli, qui veniebat, infirmatur, antequam

de regno egrederetur Italico. Egressus namque vix defunctus est. Ab illo autem die honorificas consuetudines regis dignitatis nemo imperatorum, nemo regum acquisivit: quia aut virtus deficit, aut scientia, pro multis regni contentionibus et assiduis divisionibus. Unde multa prælia, delationes et rapinæ fuerunt in regno.

SUPPLEMENTUM

AD

EPISTOLAS ET DIPLOMATA PONTIFICUM ROMANORUM

QUI CURRENTE SÆCULO NONO FLORUERE.

I.

LEO III.

I.

PRIVILEGIUM LEONIS III PRO MONASTERIO SAN-DIONYSIANO.

(Anno 798.)

[Doublet., *Hist. de St-Denis*, p.] 452.]

Leo episcopus, servus servorum Dei, Fulrado, dilecto Deo, presbytero et abbati venerabilis monasterii sancti Christi martyris Dionysii, et cunctis posteris ad perpetuum.

Quoniam expetisti a Sede apostolica privilegium renovari quod hactenus antecessor noster bonæ et sanctæ memoriæ, Stephanus papa ex monasteriis a te constructis confirmavit, tibi et omnibus successoribus tuis abbatibus, iterum renovare et confirmare per nostram auctoritatem in antea deberemus, et sub ditione sanctæ sedis Ecclesiæ Romanæ semper perpetua conservatione subsistere et permanere omnimodis debeant, eo videlicet ordine ut quidquid ex donatione excellentissimi filii regis nostri Caroli, vel aliorum regum, ac bonorum hominum et parentum tuorum, et ex tua proprietate et commutationibus habere et dominari modo videris, vel in antea

B regis, vel tua, licentiam habeat missas celebrare nisi per vestram convocationem, sed proprium habentes episcopum, tabulas et chrisma consecrandum, vel cæteros sacros ordines, sicut in privilegio domini Stephani papæ plenius continetur, auctoritatem et licentiam in omnibus attribuimus, et hoc beati Petri apostolorum principis auctoritate fulcientes protestamur, ut omnes causas vel necessitates tuas ac monasterii tui sanctissimi Dionysii martyris et cæterorum monasteriorum illi subditorum, ad Sedem apostolicam licentiam habeas, et omnes successores tui abbates reclamandi, et res ac prædia, sive monasteria a te constructa et ordinata, sicut in testamento tuo habes, ad monasterium sancti Christi martyris Dionysii, et monachorum suorum tradita et confirmata in futurum perseverent, statuantes per hanc seriem scripturarum atque interdicientes ut quisquis, vel cujuscunque dignitatis persona a magno gradu usque ad minimum fuerit, qui hoc privilegium irrumpere tentaverit, vel fecerit sub anathematis vinculo, beati Petri apostolorum Principis ac nostra auctoritate, esse alligatum universalis Ecclesiæ sciat, nisi digna satisfactione coram Deo et san-

II.

EPISTOLA LEONIS III AD FORTUNATUM GRADENSEM
PATRIARCHAM.

Anno 803.)

[Apud Ughelli, *Italia sacra*, tom. V, pag. 194.]

LEO episcopus, servus servorum Dei, reverendis-
simo et sanctissimo confratri FORTUNATO patriarchæ
Gradensis Ecclesiæ.

Vitæ tuæ tantummodo officium sacerdotis assu-
mere, si interiori vigilantia perpendamus, plus est
oneris quam honoris; quippe qui propria curare
non sufficit nisi et salubriter gesserit aliena. Nam
ad hoc pastoralis regiminis curam aggreditur ut alio-
rum in se sollicitudinem pia provisione suscipiat, et
in eorum seque custodia vigilanter disponat, ut lupus
insidians possibilitatem in eo irrumpeñdi non ha-
beat, nec læsionem ovibus inferat. Sic qui animarum
curam suscepimus, assiduam debemus sollicitudinem
gerere ut callido antiquo humani generis inimico adi-
tum præcludamus et totis contra ejus voracitatem
viribus obsistamus, ne nostra forte desidia, rabida,
quod absit, quemquam fauce deglutiat, et ejus ad
nostram non immerito appliciter pœnam perditio,
qui commissos sollicita custodire et quibus cautela
negligimus. Exhibeamus ergo quod dicimus, et quibus
divini dispensatione consilii præesse contigit, pro-
desse quantum possumus festinemus, ut dum credi-
tor rationem nobiscum positurus advenerit, lucrum
nos fecisse, reperiat, et sua, sicut promisit, remune-
ratione lætificet. Hoc itaque, frater charissime,
considera, et locum quem adeptus es non ad requiem,
sed ad laborem te suscepisse cognosce. Adhortatio-
nis ope fidelium corda corrobora, infidelium vero,
summo opere converte. Quod ut facilius assequi
merearis, prædicationem tuam vita commendet; ipsa
eis instructio, ipsa magistra sit; ad desiderium æternæ
vitæ docente suspirant tuos viventes exemplo, et
perveniant, temporalia despiciant, et quæ transitoria
sunt contemnentes, ad ea quæ semper durant, quæ
nullo sine clauduntur, desideriis anhelent. In his
igitur studium adhibe, in hac tota mentis intentione
persiste, quatenus dum tua prædicatione atque imi-
tatione hæc fuerint consecuti, tanto majora a Deo
nostro recipias, quanto congrua sollicitudine lu-
crandis eis animabus officii tui exercere operam
minime destitisti. Pallium præterea juxta antiquam
consuetudinem fraternitati tuæ dedimus, quo ita uti
memineris, sicuti prædecessores nostri tuis præde-
cessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet
integritate servata. Fidem autem fraternitati tuæ
quamvis in epistola tua quam direxisti, subtiliter
debuisses exponere, verumtamen lætamur in Do-
mino, quia eam rectam esse et solemnī synodali
confessione didicimus. Oramus autem omnipotentem
Dominum ut sua te munitione circumtogat et sacer-
dotii susceptum officium operibus implere concedat.

Scriptum per manum Benedicti notarii et scri-

PATROL. CXXIX.

A narii S. R. E., in mense Martio, indict. 14. Bene
valete.Datum 12 Kal. April. per manum Eustachii
Primicerii sanctæ Sedis Apostolicæ, imperante no-
stro domino Carolo piissimo Augusto a Deo co-
ronato magno et pacifico imperatore anno tertio,
ind. 11.

III.

EPISTOLA LEONIS III AD ALIM SABIONENSEM EPISCOPUM
ET AD ALIOS PROVINCIÆ BAJOARIORUM EPISCOPOS.

(Anno 8.)

[Hansizii *Germania sacra*, tom. II, pag. 109.]

Dilectissimis nobis ALIM Ecclesiæ Sabionensis,
qui nunc Brixinensis, seu ATTONI Ecclesiæ Frising-
iæ ac simul Ecclesiæ Reginensis, nec non WAL-
TRICO Ecclesiæ Pataviensis et SIMBERTO Ecclesiæ
Niwenburgensis, provinciæ Bajoariorum episcopis,
LEO, servus servorum Dei.

Dilectionis vestræ quas nobis petitorias emisistis
syllabas, libenti suscepimus animo, in quibus fere-
batur, ut in provincia vestra Bajoariorum archiepi-
scopum ordinarem, quo provincia ipsa mirifice
a filio nostro domino Carolo, excellentissimo rege
Francorum et Longobardorum et patricio Romanorum,
penitus ex omni parte, sicut decuit, ordinata
est. Idcirco convenit, nos ipsos nempe ecclesiastico
moderamine in sacro ordine fideliter atque spiri-
tualiter secundum censuram canonicam, ipsam or-
dinare Bajoariorum provinciam. Et quia Deo
auspice, reperientes virum alnificum, et in Scripturis
divinis peritissimum, et in omnibus misericor-
dissimum, spiritualibus moribus comprobatum, una
cum consensu et voluntate prædicti filii nostri
domini Caroli, præcellentissimi regis, vobis ordina-
vimus, secundum sanctiones Patrum archiepisco-
pum, videlicet Arnonem, Ecclesiæ Juvavensium,
quæ et Petrina nuncupatur, quæ in honore B. Petri,
principis apostolorum, venerabiliter est consecrata;
ibique requiescit corpus sacri pontificis Rudperti,
una cum venerabilibus suis sodalibus, scilicet
Chunaldo et Gisilano, quorum corpora ibidem
a fidelibus honorantur; qui dudum noster fuit
coepiscopus, nunc autem frater et coepiscopus no-
ster, vester autem archiepiscopus; et venerabilem
sedem ejus metropolitanam habentes, ad quam
sancto Arnoni, archiepiscopo vestro, usum pallii
tribuentes, dedimus in mandatis ut, secundum cano-
nicas institutiones, omnibus Ecclesiis superius
nominatis in diocesis illi subjectis, canonice
valeat adminiculum impartiri, ut in futuro exanime
ante tribunal Christi liberaliter valeat audire:
*Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti
fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium
Domini tui.* Bene valete. Anno tertio, atque domini
Caroli excellentissimi regis Francorum et Longo-
bardorum et patricii Romanorum, a quo cepit Ita-
liam, anno xxv, indictione sexta.

IV.

EPISTOLA LEONIS III AD OMNES FIDELES.

(Anno 816.)

[Apud Coquelines, *Ampl. Coll. Epist. et Dipl. tom. I, pag. 161.*]*Divinam humanamque vindictam adversus usurpantes bona et jura monasterii sancti Pauli de Urbe contestatur.*

LEO episcopus, servus servorum Dei, omnibus Christianis notitiam contestationis.

Quicumque dona vel oblationes sacratissimi altaris gloriosi Pauli apostoli totiusque templi ejus ab usu et utilitate hinc Domino servientium tollere præsumperit, aut qui rectorem per pecuniam vel aliquid malum ingenium in hoc loco contra statuta Patrum nostrumque præceptum ordinaverit, sive qui hereditatem hujus loci destruendo, vendere vel comparare ausus fuerit, omnipotentis Dei maledictionem in corpore suo suisque rebus habeat; quod facere præsumperit evacuetur; infamis, sacrilegus ab omnibus habeatur; testimonium ejus in nullo placito recipiatur; quidquid possederit ad rempublicam transferatur. Et, si non respuerit, auctoritate cælorum Principum in inferno damnatur. Fiat, fiat, fiat.

V.

EPISTOLA LEONIS III AD WOLFERIUM VIENNENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Anno 80.)

[Apud Bosco, *Flor. Biblioth. reg., p. 27.*]

LEO episcopus, servus servorum Dei, WOLFERIO Viennensi archiepiscopo, et cunctis episcopis per Viennensem provinciam constitutis.

Petente inclyto ac triumphatore filio Carolo, Augusto et justissimo imperatore, more prædecessorum nostrorum, Galliarum episcopis sua jura firmavimus, pro quo etiam presbyterum tuum ad nos direxisti, ut tibi antiqua privilegia roborarem. Scias autem Nos ab eorum institutionibus nolle deviare, et quæ illi Ecclesiæ tuæ contulerunt, nos velle inconcussa servare. Et licet Tarentasiæ episcopus, aliquibus oppidis videatur episcopus, tamen provincia Alpium Graiarum, ditioni Viennensis Ecclesiæ submissa, sicuti a prædecessoribus nostris confirmatum est, manebit. Nec debet episcopus supradictæ provinciæ humilitatis viam in subditiōne majoris contemnere, cum constet eum gratia muneris aliquibus prælatum excellere. Quanta autem ab impiis passi sumus te ignorare non dubitamus. Unde propter beatum Petrum, tu tuique nobis faventis, ne malignorum iniquitas valeat rogatus, et apostolica reverentia monemus.

Data 15 mensis Julii, imperante piissimo Augusto Carolo magno imperatore, a Deo coronato.

VI.

DIPLOMA LEONIS III PRO ECCLESIA S. MARTINI TURONENSIS.

(Anno 803.)

[Apud Mousnier, *de Statu S. Mart. Turon., p. 1367.*]

A LEO, servus servorum Dei, dilectissimis fratribus universis episcopis in Gallia partibus commorantibus.

Utilitas ecclesiasticæ doctrinæ, licet fluctuoso procellarum turbine feriat, tamen strenua pontificum solertia, optabile salutis percipit remedium, sicque pacis nutritur incrementum et justitiæ decus florescit. Anno sexto piissimi imperatoris Caroli, cum unanimiter sacrosanctum concilium pontificum ageretur ex imperio magui orthodoxi imperatoris Caroli, inter aliqua canonici profectus commode spirituali aptissima lucro, contigit ut Gulfardus religiosus abbas monasterii Sancti Martini, in quo venerabiliter corpus ejus quiescit humatum, supplici voce precatus est ut privilegium nunc præesse se perhibens sacratissimis luporum dilaniatur morsibus; nec fluctuoso improvide naufragetur procellarum turbine, pastoralis tueatur mucrone, et sustentetur baculo subleventurque juvenine ei concedere deberemus. Prospecto igitur regalis munificentia edicto, simulque votis et precibus fidelium annuendo, hujusque sanctæ apostolicæ Sedis decreto firmamus per seriem privilegii, ut sicut ejusdem præcepti series continet, institutaque sanctorum prædecessorum nostrorum apostolicorum, videlicet Gregorii et Adeodati et aliorum per Gallianam videlicet Provinciam constitutorum antistitum ad id. consensum præbentium subscriptiones subter annexas inspeximus, quæ iidem fratres nostri reverendissimi præsules conferre providerunt; et Nos simili censura firmare concedimus, apostolica auctoritate, quatenus nullas gravelines a quolibet episcoporum, sub prætextu discussionis, religiosus abbas vel canonici ibidem degentes sustineant, nec altaria ecclesiarum ipsorum in quacunque provincia sint constituta, sine consilio clericorum ibi beato Martino devote famulantium, alicui unquam aut donare, aut vendere ullus episcopus licentiam habeat. Et nullus superioris aut inferioris ordinis reipublicæ procurator in eorum ecclesiis, villis, mansionibus et territoriis, in quibuscunque habeantur provinciis sive pagis, ingredi ad causas audiendas, nec homines illorum ingenuos vel servos distringere aut fidejussores tollere præsumat, nec teloneum aut navaticum exigat; et ut declinæ et non ex eorum omnibus rebus absque aliqua præsulum principumque contradictione hospitali eorum nobilium atque pauperum integerrime reddantur. Quidquid insuper utilitatis illorum, alia privilegia apostolicorum et præsulum præceptaque retinent imperatorum et regum, ita in reliquum ejusdem loci decanus, sacerdotes et clerus ipsius monasterii sub præfato tali jure per omnes sibi regum munere, aliorumque Christi fidelium mercede concessas et in reliquum concedendas cum universitate suarum appendicium, perpetuo possideant integerrime, ita ut supra signavimus, nullius potestatis vim quidquam de eorum dominio vel possessione præsumat auferre in quo misericordiarum suarum regum dignitas beneficia fratribus in eodem cænobio beati Martini morantibus largiri disposuit, reverendissimus

vero episcopus in cujus parochia memoratum venerabile monasterium vel res ejus ac possessiones constiterint, faciendæ tantum ordinationis ac promotionis sacerdotum atque levitarum, vel conficiendi chrismatis sibi tantum concessa licentia. Dispositionem autem venerabilis loci gerere aut conversationem canonicorum exquirere, religioso abbati ejusque deano, vel quique probatissimi in eodem monasterio fuerint; quod etiam prefati presules consona sententia desinuerunt decernimus; neque per occasionem canonicæ disciplinæ rimandi atque servandæ quaslibet eis importent injurias, sed liberam licentiam salubriter habere statuimus. Qui autem hujus constitutionis institutum irrumpere, aut qualibet præsumptione vel occasione tentaverit evertere, vel de decimis eorum potestati per legitimos annos subditis (auferre) perpetuæ damnationis cumulum cum sanctæ legis prævaricatoribus se noverit perferre, nisi digna satisfactione correxerit; quod temeraria cupiditate aggredi tentaverit, potestate igitur in beato Petro apostolorum principe concessa a Domino ligandi et

A solvendi, ita eo dicente: *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælis, et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xvi)*; virtutis hujus confidentia nitentes cæli aditum cupiditatis suæ malitia obice claudimus sub anathematis vinculo, qui huic pernecessario beneficio in subtractione collatarum rerum et honorum consentiens aut cooperato adfuerit, nisi, ut præmissimus, divino fretus auxilio, correctionis munere resipuerit, invasam restituerit ac neglecta satisfecerit. Hujus autem definitionis ac apostolicæ determinationis sententiam inviolabiliter a cunctis fidelibus quæsumus observandam, quam, ut certius credatur et irrefragabiliter observetur, manus propriæ subscriptione adnotatæ curavimus, perpetuumque manendam statuimus.

B Scriptum per manum Bonifacii archiscomiti Romanæ Ecclesiæ, in mense Aprili, indictione septima. Bene valeat.

Data quinto Idus Aprilis, anno undecimo pontificatus domini Leonis papæ III, anno sexto Carolo regnante imperatore magno.

II.

STEPHANUS IV.

STEPHANI IV BULLA PRO MONASTERIO FARFENSIS.

(Anno 817.)

[Apud Muratorium, *Res. Ital. Script.* II, II, p. 366.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Domino filio INGOALDO religioso presbytero et monacho, atque abbati venerabilis monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ, quod ponitur in Pharpha, in loco qui nuncupatur Acutianus, suisque successoribus in perpetuum.

Cum magna nobis sollicitudine instat cura pro universis Dei Ecclesiis ac bonis locis vigilandum, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis propriæ utilitatis stipendia consequantur, ideo convenit, nos pastorali tota mentis aviditate eorumdem venerabilium locorum maximæ stabilitatis integritatem procurare et sedule ad eorum utilitatem subsidia illic referre, ut Deo nostro omnipotenti id, quod pro ejus sancti nominis honore, et ad laudem atque gloriam ejus divinæ majestatis ejus venerabilibus nos certum est contulisse locis, sit acceptabile, nobisque ab ejus locupletissima misericordia digna hujusmodi pii operis in sidereis conferatur arcibus remuneratio. Igitur, quia petistis a nobis quatenus ex nostra largitate nostroque dono concederemus vestræ religiositati ac monasterio vestro confirma-

C Antibus et appendicibus suis in integram, fundum Calistianum in quo est ecclesia sancti Laurentii, fundum Pompeianum, fundum Pinianum, fundum Cervinariam, fundum Marianum in quo est ecclesia sancti Paterniani, fundum Arturianum, fundum Ordeolum, fundum Mutella, ubi est ecclesia sancti Angeli, sicut a tempore Adriani papæ ab ipso venerabili monasterio possessum est, fundum Urbanum qui et Vicus-auro vocatur, ubi est ecclesia sancti Viti, cum pratis, silvis et aquimolendis, vel omnibus ad eum in integram pertinentibus, ex fundo Adriano uncias tres in quo est ecclesia sancti Valentini, fundum Medianum, fundum Casalmontis, ex fundo Arverriano unciam unam, ex fundo Terniano uncias vi, ex fundo Antiano uncias ix, ubi est ecclesia sancti Felicis, fundum Agellam, fundum Cicilianum in quo est ecclesia sancti Donati, fundum Paterni nem, fundum Gignianum, ex fundo Scandiliano uncias iv, fundum Cryptulæ, fundum Marcianellum per uncias iv, fundum Apicianum in quo est ecclesia sancti Gordinari, fundum Scapianum, fundum Testa, fundum Cerituum, fundum Alianum, fundum Turris ubi est ecclesia sancti Laurentii, ex fundo Pendigiano uncias ii, fundum Casarianum, fundum Ventilianum, fundum Fornicata cum trajecto suo seu Gualdo in integram pertinentibus, ex fundo Germaniciano un-